บทที่ 4

วิธีการศึกษาวิจัย

วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. อุปกรณ์การศึกษาในภาคสนาม
   1.1 อุปกรณ์การเก็บข้อมูลพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์พื้นบ้านซึ่งดัดแปลงมาจากคำแนะนำของ Martin (1995) สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเทป พร้อมม้วนเทปเปล่า ดินสอ ปากกา
   1.2 อุปกรณ์การเก็บตัวอย่างพรรณไม้ ได้แก่ กรรไกรตัดกิ่งไม้ ถุงพลาสติกขนาดเล็กและใหญ่ ป้ายกระดาษหมายเลขพรรณไม้ กล้องถ่ายรูป ฟิล์มสไลด์และฟิล์มสี
   1.3 อุปกรณ์ในการทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง ได้แก่ แผงอัดพรรณไม้ ขนาด 30 x 40 ซม. และเชือกมัดแผง กระดาษหนังสือพิมพ์พับครึ่ง กระดาษลูกฟูกขนาดเท่ากระดาษหนังสือพิมพ์
2. อุปกรณ์การศึกษาในห้องปฏิบัติการ
   2.1 อุปกรณ์ในการเตรียมตัวอย่างพรรณไม้แห้งเข้าพิพิธภัณฑ์พืช ได้แก่ ตู้แช่แข็งอุณหภูมิต่ำ (-40 องศาเซลเซียส) กระดาษแข็งสีขาวขนาด 30 x 42 ซม. กระดาษปกสีขาวขนาด 30 x 40 ซม. กระดาษปกสีน้ำตาล ขนาด 30 x 40 ซม. กาวผสมระหว่างกาวลาเท็กซ์และกาวน้ำ อัตราส่วน 1:1 กระดาษบันทึกข้อมูลพรรณไม้ เข็มและด้าย ถุงทราย
   2.2 อุปกรณ์การตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ ได้แก่ กล้องสเตอริโอ เข็มเขี่ย ใบมีดโกน ปากคีบ เอกสารทางพฤกษอนุกรมวิธานของพันธุ์ไม้วงศ์ต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง ตัวอย่างพรรณไม้แห้งจากพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์พืชศาสตราจารย์กสิน สุวตะพันธุ์ (BCU) พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร (BK) และหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ (BKF)

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
   1.1 รวบรวมและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤกษศาสตร์พื้นบ้านทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในพื้นที่ที่กำหนด

1.2 กำหนดกลุ่มชนที่ศึกษา คือ ชาวเขาเผ่ากะหร่าง พื้นที่ศึกษา คือ บ้านป่าละอู หมู่ 3 ต. ห้วยสัตว์ใหญ่ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชาวกะหร่าง เช่น ประวัติความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา เช่น พื้นที่อาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะพรรณพืช การคมนาคม

2. การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี-วัฒนธรรมและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่ากะหร่างในพื้นที่ศึกษา

2.1 สัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน เช่น ประวัติหมู่บ้าน ข้อมูลประชากร

2.2 สัมภาษณ์หมอยา ตัวแทนชาวบ้านผู้สูงอายุ และผู้นำในการทำพิธีกรรม โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อสอบถามเกี่ยวกับความรู้พื้นบ้านเรื่องการใช้ประโยชน์พรรณพืชในด้านต่างๆ เช่น พืชสมุนไพร พืชอาหาร พืชที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรม โดยเน้นการสอบถามเพื่อให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับ ชื่อพืชในภาษากะหร่าง ส่วนของพืชที่ใช้ วิธีการใช้ และประโยชน์ ซึ่งความรู้ในแต่ละเรื่องต้องมีการสอบถามผู้รู้ในชุมชนอย่างน้อย 2 คน เพื่อความแน่นอนว่ามีการใช้พืชดังกล่าวในรูปแบบเดียวกันจริง และในการสัมภาษณ์บางครั้งอาจต้องใช้ล่าม เพราะชาวกะหร่างบางคนพูดภาษาไทยได้น้อยมาก

2.3 การสังเกตโดยตรง โดยเดินตามทางเดินในหมู่บ้าน และสังเกตชีวิตประจำวัน เช่น วัสดุอะไรที่ใช้ในการสร้างบ้าน สังเกตวิธีประกอบอาหาร ดูว่ามีพืชอะไรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งร่วมงานประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชนกะหร่าง เพื่อศึกษาพิธีกรรมและสังเกตพรรณพืชที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้เก็บตัวอย่างพืชปลูก หรือพืชที่เจริญเติบโตอยู่ภายในหมู่บ้าน ที่มีการใช้ประโยชน์ด้วย

2.4 เดินป่าร่วมกับผู้เก็บหาของป่า ในบริเวณป่าที่มีการใช้ประโยชน์โดยชาวกะหร่าง 1 ครั้ง ต่อเดือน เป็นเวลา 1 ปี เพื่อให้ครอบคลุมทั้งฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว เพื่อเก็บตัวอย่างพรรณไม้ ได้แก่ พืชสมุนไพร พืชอาหารป่า

2.5 การเก็บตัวอย่างพรรณไม้ในภาคสนาม

สำรวจ เก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ พร้อมทั้งบันทึกภาพพรรณไม้ ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะวิสัย ดอก ผล และจัดทำตัวอย่างอัดแห้ง

3. การศึกษาพรรณไม้ในห้องปฏิบัติการ

4.1 นำพรรณไม้ที่เก็บรวบรวมได้มาศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยาอย่างละเอียด เพื่อใช้ในการตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องของพรรณไม้

4.2 ตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องของพืชแต่ละชนิด โดยอาศัยเอกสารพฤกษอนุกรมวิธานจากหนังสือพรรณพฤกษชาติแห่งประเทศไทย และจากเอกสารทางพฤกษอนุกรมวิธานของพรรณไม้ในภูมิภาคใกล้เคียง

4.3 ตรวจสอบความถูกต้องโดยเปรียบเทียบตัวอย่างพรรณไม้ที่หาชื่อวิทยาศาสตร์ได้แล้ว กับตัวอย่างพรรณไม้แห้งชนิดเดียวกันที่เก็บรักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑ์พืชศาสตราจารย์กสิน สุวตะพันธุ์ (BCU) พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร (BK) และหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ (BKF)

4.4 จัดทำคำบรรยายลักษณะของพืชแต่ละชนิดอย่างละเอียด รวมทั้งลักษณะนิเวศวิทยา การกระจายพันธุ์ การใช้ประโยชน์ และจัดทำรูปวิธานจำแนกสกุล รูปวิธานจำแนกชนิดของพรรณไม้เหล่านั้น

4.5 ตัวอย่างพรรณไม้แห้งที่เก็บมา จัดทำเป็นตัวอย่างแห้งรักษาสภาพเก็บรักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑ์พืช ศ. กสิน สุวตะพันธุ์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะเวลาในการวิจัย

ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2544 ถึงเดือนมีนาคม 2547